

[Poul Møller.]

7. april 1927 fandt sted i denne sal, også om et radikalt forslag, nemlig et forslag om arbejdernes delagtighed i ejendomsretten til aktieselskaber m. v., får man fornemmelsen af, at vi nu fortsætter diskussionen, hvor vi slap dengang. Dengang var den nuværende ordfører for forslagsstillerne, det ærede medlem hr. Bertel Dahlgaard, også blandt forslagsstillerne, dengang drejede debatten sig om udbyttedeling først og fremmest, selvom forslaget havde en anden karakter, idet det gik ud på overtagelse af medejendomsret til virksomhederne, og dengang gik forslaget også ud på, at der skulle nedsættes ikke som i dag foreslået et nævn, men et udvalg.

Der er imidlertid i de 25 år sket en del forandringer, således at situationen, baggrunden for en drøftelse af denne karakter, ikke er helt den samme som for 25 år siden. Der er trods alt sket noget i spørgsmålet om arbejdernes stilling i samfund og bedrift, ikke så helt lidt endda.

For det første er reallønnen i håndværk og industri steget betydeligt i løbet af de 25 år. Detailpristallet er fordoblet, steget fra 181 i januar 1927 til 369, medens løningerne samtidig er steget med ca. 150 pct. i gennemsnit og altså er 2½ gang så høje som i 1927.

For det andet er den voldsomme uro i storvirksomhederne, som blev nævnt af den daværende ordfører for forslagsstillerne, hr. P. Munch, ikke længere den samme realitet. I 1920'erne oplevede vi jo mangfoldige store konflikter, senest, altså kort forud for forslagens fremsættelse, arbejdsmandsstrejken i 1925, der betød en betydelig lammelse af dansk erhvervsliv. Samtidig oplevede vi en mængde partielle arbejdsstandsninger. I 1927 mistede samfundet således 119 000 arbejdsdage ved arbejdskonflikter, hvilket dengang var et relativt lavt tal. I 1925 mistede vi f. eks. mere end 4 millioner arbejdsdage, medens vi i 1949 kun mistede 10 000. Dette skyldes ikke blot, at rigsdagen i modsætning til dengang gentagne gange har vist, at den ikke længere med hænderne i skødet som passiv tilskuer vil betragte en storkonflikts udbrud, men det skyldes tillige, at forholdet mellem arbejdere og arbejdsgivere er mere åbent og ansvarsbevidst, mindre betændt, end tilfældet var tidligere. Det er sikkert det almindelige indtryk, at hovedorganisationerne nu lægger uhyre megen vægt på at undgå de store konflikter. Begge parter har forlængst opdaget, at krigsomkostningerne ved den store konflikt er så store ikke blot for par-

terne, men for alle andre, at en storkonflikt i virkeligheden ikke kan give nogen en reel fordel.

For det tredje har en lang række af de større virksomheder i disse 25 år erkendt, at deres arbejdeseres vel er et vigtigt problem for dem, for samfundet og for produktionen. I disse 25 år er der udviklet mangfoldige former for hjælpevirksomhed indenfor bedrifterne, hvilket jeg senere skal vende tilbage til.

For det fjerde har overenskomsten af 6. juni 1947 mellem hovedorganisationerne om samarbejdsudvalg skabt forudsætning for at bibringe arbejderne størst mulig interesse for den bedrift, hvori de er beskæftiget. Disse samarbejdsudvalg er efterhånden oprettet i alle virksomheder indenfor håndværk og industri, der beskæftiger mere end 25 arbejdere.

Endelig er der vel grund til at fremhæve, at der fra statsmagtens side i disse 25 år er skabt helt andre sociale levevilkår, end der var tidligere. De sociale udgifter alene på statens budget er i disse år steget fra ca. 60 mill. kr. til ca. 600 mill. kr., og størstedelen af dette beløb er kommet arbejderklassen tilgode.

Det er derfor såre naturligt, at en debat om disse spørgsmål nu ikke længere har den samme baggrund som tidligere, og at vi kan føre den i en anden atmosfære, end det var muligt for 25 år siden.

Lige fra det tidspunkt, da de gamle håndværkssamfund blev afløst af vor tids industrialisme, har det problem, som forslagsstillerne her har rejst, haft krav på interesse. I håndværkssamfundet levede mester og svend under samme tag og spiste ved samme bord. Svenden var medlem af det samme laug som mesteren, og han endte almindeligvis sit liv som mester. Dybest set havde begge parter derfor de samme interesser.

Denne idyl blev sprængt ved James Watts opfindelse af dampmaskinen. Vel var mange af tidens første fabrikanter også herhjemme levende interesseret i at bevare det gamle patriarkalske forhold, som fandtes i håndværkssamfundet, og som ikke blot gav arbejdsgiveren rettigheder, men så sandelig også pligter — man forsøgte således flere steder at bygge boliger til arbejderne i umiddelbar nærhed af fabrikken, f. eks. på Ny Carlsbergvej, for derved at bevare virksomheden som et lukket samfund —, men andre kræfter var for stærke. Lønspørgsmålet blev i mange år det eneste, der var arbejdere og arbejdsgivere imellem, og andre problemer blev lagt til side.